

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ
01033, м. Київ, вул. Жилианська, 14

Заявник: Приватне підприємство «Експрес-Зв'язок»
80300, м. Жовква, вул. Наливайка, 6

**Представник заявника, за
законом:** Майборода Олександр Миколайович

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗВЕРНЕННЯ

з приводу офіційного тлумачення частини першої статті 140 Цивільного кодексу України, частини першої статті 191 Цивільного кодексу України, частини третьої статті 80 Господарського кодексу України, статті 113 Господарського кодексу України, частини першої статті 50 Закону України «Про господарські товариства» (справа про застосування до приватних підприємств положень, які регулюють товариства з обмеженою відповідальністю за аналогією закону)

У зв'язку з відсутністю в законодавстві України прямої відповіді на питання, що є предметом даного звернення, а наявні правові норми розуміються і вживаються правозастосовчими органами так, що в подальшому призводять не до розв'язання проблем, а навпаки, до порушення прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб, ПП «Експрес-Зв'язок» (надалі – Заявник) просить Конституційний Суд України надати офіційне тлумачення положень частини першої статті 140 Цивільного кодексу України, частини першої статті 191 Цивільного кодексу України, частини третьої статті 80 Господарського кодексу України, статті 113 Господарського кодексу України, частини першої статті 50 Закону України «Про господарські товариства» з приводу подібності за змістом цивільних відносин, які виникають у зв'язку із створенням, діяльністю та припиненням приватних підприємств та товариств з обмеженою відповідальністю та можливості застосування до приватних підприємств положень законодавства про товариства з обмеженою відповідальністю.

Просимо Конституційний Суд України надати офіційне тлумачення частини першої статті 140 Цивільного кодексу України, частини першої статті 191 Цивільного кодексу України, частини третьої статті 80 Господарського кодексу України, статті 113 Господарського кодексу України, частини першої статті 50 Закону України «Про господарські товариства» у системному зв'язку з положеннями:

- частини 3 статті 13 Конституції України «Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству»;
- частини 2, 4 та 7 статті 41 Конституції України «Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі»;
- частини 1 статті 68 Конституції України «Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей»;
- частини 1 статті 3 Цивільного кодексу України «Загальними засадами цивільного законодавства є неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом, а також справедливість, добросовісність та розумність»;
- частини 3 і 6 статті 13 Цивільного кодексу України «Не допускаються дії особи, що вчиняються з намірами завдати шкоди іншій особі, а також зловживанням правом в інших формах. У разі недодержання особою при здійсненні своїх прав вимог, які

встановлені частинами другою - п'ятою цієї статті, суд може зобов'язати її припинити зловживання своїми правами, а також застосувати інші наслідки, встановлені законом»;

- частини 3 статті 14 Цивільного кодексу України «Виконання цивільних обов'язків забезпечується засобами заохочення та відповідальністю, які встановлені договором або актом цивільного законодавства»;

- частини 3 статті 16 Цивільного кодексу України «Суд може відмовити у захисті цивільного права та інтересу особи в разі порушення нею положень частин другої – п'ятої статті 13 цього кодексу»;

- частини 1 статті 115 Цивільного кодексу України та частини 1 статті 12 Закону України «Про господарські товариства» «Господарське товариство є власником майна, переданого йому учасниками товариства у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу»;

- частини 1 статті 140 ЦК України та частини 1 статті 50 Закону України «Про господарські товариства» «Товариством з обмеженою відповідальністю є засноване одним або кількома особами товариство, статутний капітал якого поділений на частки, розмір яких встановлюється статутом»;

- частини 1 і 2 статті 144 Цивільного кодексу України «Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю складається із вкладів його учасників. Розмір статутного капіталу дорівнює сумі вартості таких вкладів. Не допускається звільнення учасника товариства з обмеженою відповідальністю від обов'язку внесення вкладу до статутного капіталу товариства, у тому числі шляхом зарахування вимог до товариства»;

- статті 191 Цивільного кодексу України «Підприємство є єдиним майновим комплексом, що використовується для здійснення підприємницької діяльності. До складу підприємства як єдиного майнового комплексу входять усі види майна, призначені для його діяльності, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію, права вимоги, борги, а також право на торговельну марку або інше позначення та інші права, якщо інше не встановлено договором або законом. Підприємство як єдиний майновий комплекс є нерухомістю. Права на земельну ділянку та інші об'єкти нерухомого майна, які входять до складу єдиного майнового комплексу підприємства, підлягають державній реєстрації в органах, що здійснюють державну реєстрацію прав на нерухоме майно. Підприємство або його частина можуть бути об'єктом купівлі-продажу, застави, оренди та інших правочинів»;

- статті 80 Господарського кодексу України «Товариством з обмеженою відповідальністю є господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів»;

- статті 113 Господарського кодексу України «Приватним підприємством визнається підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання - юридичної особи. Порядок організації та діяльності приватних підприємств визначається цим Кодексом та іншими законами»;

- частини 1 статті 62 Господарського кодексу України «Підприємство - самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому цим Кодексом та іншими законами»;

- частини 1 статті 319 Цивільного кодексу України «Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд»;

- частини 1 статті 8 Цивільного кодексу України «Якщо цивільні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими актами цивільного законодавства або договором,

вони регулюються тими правовими нормами цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини (аналогія закону)».

Обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень частини першої статті 140 Цивільного кодексу України, частини першої статті 191 Цивільного кодексу України, частини третьої статті 80 Господарського кодексу України, статті 113 Господарського кодексу України, частини першої статті 50 Закону України «Про господарські товариства»

Необхідність в офіційному тлумаченні положень частини першої статті 140 Цивільного кодексу України, частини першої статті 191 Цивільного кодексу України, частини третьої статті 80 Господарського кодексу України, статті 113 Господарського кодексу України, частини першої статті 50 Закону України «Про господарські товариства» є надзвичайно актуальною та важливою, станом на сьогоднішній день, за наявності:

А. Статті 116 в Цивільному кодексі України відповідно до якої учасники господарського товариства мають право у порядку, встановленому установчим документом товариства та законом, зокрема, здійснити відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, що засвідчують участь у товаристві, у порядку, встановленому законом;

Б. Статті 3 Закону України «Про господарські товариства», відповідно якої:

- засновниками та учасниками товариства можуть бути підприємства, установи, організації, а також громадяни, крім випадків, передбачених законодавчими актами України;

- підприємства, установи та організації, які стали учасниками товариства, не ліквідуються як юридичні особи;

В. Статті 12 Закону України «Про господарські товариства», відповідно до якої Товариство є власником майна, переданого йому учасниками у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу; продукції, виробленої товариством в результаті господарської діяльності; одержаних доходів; іншого майна, набутого на підставах, не заборонених законом;

Г. Статті 50 Закону України «Про господарські товариства», відповідно до якої, зокрема, максимальна кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю може досягати 100 осіб;

Ґ. Статті 52 Закону України «Про господарські товариства», відповідно до якої статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю підлягає сплаті учасниками товариства до закінчення першого року з дня державної реєстрації товариства;

Д. Статті 141 Цивільного кодексу України, відповідно до якої товариство з обмеженою відповідальністю не може мати єдиним учасником інше господарське товариство, учасником якого є одна особа; особа може бути учасником лише одного товариства з обмеженою відповідальністю, яке має одного учасника;

Е. Частини 5 статті 62 Господарського кодексу України, відповідно до якої підприємство не має у своєму складі інших юридичних осіб.

Водночас, розглядаючи корпоративні спори, господарські суди трактують, що до приватних підприємств слід застосовувати положення про господарські товариства за аналогією закону, вказуючи, що:

- господарськими товариствами, згідно зі статтею 79 Господарського кодексу України, визнаються підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку;

- як визначено частиною 1 статті 1 Закону України «Про господарські товариства» та статтею 113 Цивільного кодексу України господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками;

- враховуючи, що ПП «Експрес-Зв'язок» створене кількома особами, а його статутний фонд розподілений на частки між засновниками, то за всіма ознаками, ПП «Експрес-Зв'язок» відноситься до господарських товариств, а тому, при вирішенні даного спору застосовуються норми, що регулюють діяльність господарських товариств.

На противагу цьому, як випливає зі змісту ст. 113 Господарського кодексу України, засновниками приватного підприємства можуть бути такі категорії осіб:

- одна фізична особа;
- дві або більше фізичних осіб;
- одна юридична особа-суб'єкт господарювання.

Приватне підприємство може створюватися і діяти як унітарне підприємство, якщо у його статутному капіталі не визначається частка засновника, а господарські товариства є виключно корпоративними юридичними особами. Якщо приватне підприємство створюється як унітарне, воно не стає власником закріпленого за ним майна, а діє на праві господарського відання. Власником майна приватного підприємства, за таких умов, залишається засновник. Своєю чергою, як вже вказувалося, товариство з обмеженою відповідальністю діє на правовому режимі права власності та не має майна на праві господарського відання.

Крім цього, підсилюють актуальність цього питання положення цитованої вище ст. 191 Цивільного кодексу України, які визначають підприємство як єдиний майновий комплекс, а також Рішення Конституційного суду України від 19 вересня 2012 року у справі за конституційним зверненням приватного підприємства «ІКІО» щодо офіційного тлумачення положення ч. 1 ст. 61 Сімейного кодексу України, з якого випливає, що статутний капітал та майно приватного підприємства є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Отже, приватне підприємство (частка у ньому) є самостійним об'єктом права власності, гарантії щодо розпорядження яким встановлюються Конституцією України та Цивільним кодексом України.

Враховуючи все викладене вище, вбачається, що судами на практиці застосовуються положення частини першої статті 140 Цивільного кодексу України, частини першої статті 191 Цивільного кодексу України, частини третьої статті 80 Господарського кодексу України, статті 113 Господарського кодексу України, частини першої статті 50 Закону України «Про господарські товариства» як подібні за змістом, хоча насправді це не відповідає дійсності.

Звертаємо увагу Суду, що необхідність в офіційному тлумаченні наведених положень статей набуває особливої актуальності, якщо проаналізувати судову практику в Україні у справах про корпоративні спори, зокрема і в частині спорів, що стосуються поділу спільного майна подружжя, переведення прав покупця за договорами про відчуження частки у статутному капіталі і т.д. Більше того, якщо вважати, що відносини у приватних підприємствах та товариствах з обмеженою відповідальністю є подібними за змістом, то, для прикладу, приватні підприємства, які діють на праві господарського відання є поза законом, а товариства з обмеженою відповідальністю не можуть бути засновані двома чи більше юридичними особами. Хоча, очевидно, що таке припущення не знаходить жодного обґрунтування. Та й як тоді бути із численними приватними підприємствами, єдиними учасниками яких є підприємства з єдиним засновником (учасником)?

Обґрунтування порушення прав Заявника неправильним застосуванням частини першої статті 140 Цивільного кодексу України, частини першої статті 191 Цивільного кодексу України, частини третьої статті 80 Господарського кодексу України, статті 113 Господарського кодексу України, частини першої статті 50 Закону України «Про господарські товариства».

Постановою Вищого господарського суду від 16 вересня 2015 року у справі № 914/1876/14, Відповідачем у якій виступає ПП «Експрес-Зв'язок» зроблено висновок, що останнє є господарським товариством. Як наслідок, Рішенням Господарського суду області від _____ у цій справі, частково задоволено позовні вимоги до ПП «Експрес-Зв'язок» та визнано недійсним рішення зборів учасників ПП «Експрес-Зв'язок», оформлені Протоколом № 3 від 08.07.2013 року.

Відповідно до статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції

України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод.

Повідомляємо Конституційний Суд України, що в справі із Заявником є всі підстави для подання конституційного звернення, оскільки неправильне тлумачення частини першої статті 140 Цивільного кодексу України, частини першої статті 191 Цивільного кодексу України, частини третьої статті 80 Господарського кодексу України, статті 113 Господарського кодексу України, частини першої статті 50 Закону України «Про господарські товариства» вже призвело до порушення конституційних прав та свобод Заявника і може призвести до такого порушення в подальшому.

Правова позиція Заявника у проблемі щодо застосування положень частини першої статті 140 Цивільного кодексу України, частини першої статті 191 Цивільного кодексу України, частини третьої статті 80 Господарського кодексу України, статті 113 Господарського кодексу України, частини першої статті 50 Закону України «Про господарські товариства»

На думку Заявника, до правового регулювання статусу приватних підприємств недопустимо застосовувати положення законодавства про господарські товариства і, зокрема, про товариства з обмеженою відповідальністю за аналогією закону. Згідно з ч. 1 ст. 8 ЦК України, якщо цивільні відносини не врегульовані Цивільним кодексом України, іншими актами цивільного законодавства або договором, вони регулюються тими правовими нормами Цивільного кодексу України, інших актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини (аналогія закону). Проте, помилково вважати, що до спірних правовідносин слід застосовувати за аналогією закону норми, що врегульовують правовий статус господарських товариств, зокрема товариств з обмеженою відповідальністю. Так, для застосування аналогії закону необхідно:

по-перше, потреба у врегулюванні цивільних відносин;

по-друге, останні не повинні бути врегульовані положеннями актів цивільного законодавства або договором.

Своєю чергою, Цивільний кодекс України зовсім по-іншому, аніж Господарський кодекс України визначає правовий статус приватних підприємств. На відміну від Господарського кодексу України, Цивільний кодекс України у ст. 191 ЦК України визначає, що підприємство є єдиним майновим комплексом, що використовується для здійснення підприємницької діяльності. При цьому, навіть якщо керуватися виключно положеннями Господарського кодексу України, то для застосування аналогії закону не існує жодних правових передумов, адже останній визначає «приватні підприємства» та «господарські товариства» як самостійні та відмінні організаційно-правові форми господарських організацій та присвячує їм окремі глави (IX та XI відповідно). Зрештою в судових рішеннях по справі Заявника немає жодної аргументації посилання на норми про товариства з обмеженою відповідальністю, та відсутнє обґрунтування чому не застосовуються відмінні норми про інші види господарських організацій (кооперативи, державні (комунальні) підприємства, консорціуми, корпорації, концерни, фермерські господарства тощо).

При цьому, правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством (частина перша статті 19 Конституції України); кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю (частина перша статті 41 Конституції України); використання власності, зокрема, не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства (частина сьома статті 41 Конституції України).

Відповідно до пункту 7 частини першої статті 92 Конституції України правовий режим власності визначається виключно законом. Отже, саме законом може бути встановлений особливий порядок діяльності суб'єктів, об'єктом права власності яких є,

зокрема, корпоративні права, і тільки закон може встановлювати щодо нього певні обмеження та покладати на таких суб'єктів (власників корпоративних прав) додаткові обов'язки.

Таким чином, на наш погляд, положення статті 113 Господарського кодексу України, згідно з якими «порядок організації та діяльності приватних підприємств визначається цим Кодексом та іншими законами» слід трактувати як такі, що передбачають прийняття в майбутньому відповідних законодавчих актів, які б на реалізацію положень частини першої цієї статті детально врегулювали особливий статус приватних підприємств як самостійної організаційно-правової форми юридичних осіб, що є абсолютно відмінною від товариств з обмеженою відповідальністю.

Враховуючи наведене, керуючись п. 2 ст. 150 Конституції України, п. 4 ст. 13, ст.ст. 42, 43, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», -

ПРОСИМО:

Надати офіційне тлумачення:

1) частини першої статті 140 Цивільного кодексу України:

«Товариством з обмеженою відповідальністю є засноване одним або кількома особами товариство, статутний капітал якого поділений на частки, розмір яких встановлюється статутом»

2) частини першої статті 191 Цивільного кодексу України:

«Підприємство є єдиним майновим комплексом, що використовується для здійснення підприємницької діяльності»

3) частини третьої статті 80 Господарського кодексу України:

«Товариством з обмеженою відповідальністю є господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів»

4) статті 113 Господарського кодексу України:

«Приватним підприємством визнається підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання - юридичної особи. Порядок організації та діяльності приватних підприємств визначається цим Кодексом та іншими законами»

5) частини першої статті 50 Закону України «Про господарські товариства»:

«Товариством з обмеженою відповідальністю визнається товариство, що має статутний капітал, розділений на частки, розмір яких визначається установчими документами»

у взаємному зв'язку із вище переліченими положеннями чинного законодавства України та Конституції України, про те, як слід розуміти положення даних норм, а саме:

- чи подібні за змістом цивільні відносини, які виникають у зв'язку із створенням, діяльністю та припиненням приватних підприємств та товариств з обмеженою відповідальністю?

- чи підлягають до застосування до приватних підприємств положення законодавства про товариства з обмеженою відповідальністю?

- чи належать приватні підприємства до господарських товариств?

Додатки:

- Витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань щодо ПП «Експрес-Зв'язок»;
- Тексти статей законів України, офіційне тлумачення яких необхідно надати, із зазначенням джерел їх опублікування;
- Копія постанови Вищого господарського суду України у справі № 914/1876/14 від 16.09.2015.
- Копія Рішення Господарського суду області у справі № 914/1876/14

Дане конституційне звернення з додатками подається в трьох примірниках.

1 квітня 2016 року.

**Генеральний директор
ПП «Експрес-Зв'язок»**

О.М. Майборода